

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: Účast dětí na pohřbech

Autor práce: Bc. Eva Ratajová

Obor studia: Učitelství pro střední školy (KS)

Posudek vypracoval: ThLic. Michaela Vlčková, Th.D.

Datum: 12.5. 2022

Předložená bakalářská práce *Účast dětí na pohřbech* splňuje požadavky na rozsah a grafické zpracování, nicméně vykazuje formální nedostatky především po stránce jazykové a stylistické. Obsahuje větší množství neobratných vyjádření, častým jevem je nevhodný slovosled, nelogická návaznost vět v souvětí a neshoda přísudku s podmětem.

Je třeba ocenit poměrně obsáhlý seznam použité literatury, která je relevantní ke zvolenému tématu, autorka prokazuje schopnost získané poznatky zpracovat a využít v odborném textu a také vyvozovat závěry a prezentovat vlastní stanoviska.

Jako problém vidí oponentka předpojatost autorky vůči jinému typu pohřebního obřadu, než je křesťanský pohřeb, konkrétně vůči formám a prožívání účastníků pohřbu sekulárního. Pozornost věnuje pouze liturgickým formám pohřbu v římskokatolické církvi, téma pohřbu u jiných církvích či náboženstvích je prakticky opomenuto. Na vrub sekulárnímu charakteru pohřbů připisuje všechny nešvary moderní doby jako je komercializace pohřebnictví, technické pojetí obřadu. Ztráta kolektivního charakteru pohřbu je dle diplomantky dána tím, že církevní obřad volí pouze malá část populace a „nevěřícím je to jedno. Za vhodnou alternativu mají nekonání žádného obřadu“ (s. 20). Tento přístup rozlišující „věřící“, kteří konají obřady správnou formou navazující na tradici a „nevěřící“, kteří podléhají všem nešvarům současné doby, konají zploštělé obřady bez vnitřního prožitku a pochopení (ač není přesně takto vyjádřeno, je toto chápání z celého textu patrné), bohužel významně snižuje výsledek autorčiny snahy o zpracování tématu, jímž je význam přítomnosti dětí na pohřebních obřadech.

Autorka v úvodní části představuje pohřeb jako rituál, jeho význam z hlediska sociálního, psychologického a teologického a historického. Představuje typy rituálů, konkrétně obřady římskokatolické církve a obřady sekulární, které, jak již bylo zmíněno, staví výrazně do kontrastu. V závěrečném shrnutí (oddíl 1.5) však charakterizuje pohřeb obecně jako rituál, který pozůstalým napomáhá vyrovnat se se ztrátou a překonat obtížné období po smrti blízkého. Současný člověk, který má sekulární přístup ke smrti, po které „zkrátka už nic není“ je podle autorky v jiné situaci než „člověk v minulých dobách“, který měl ohledně posmrtné existence jistotu. Proto také lidé dnes nevnímají opodstatněnost rituálu.

Ačkoli diplomantce nelze upřít poctivou snahu o zpracování teoretických poznatků získaných z literatury, i z dotazníkového šetření, nelze také nevidět limity, které jí klade její poněkud předpojatý a zjednodušující přístup k otázkám, jejichž zodpovězení by vyžadovalo práci rozsáhlejší, a především komplexní a kritický pohled na daný problém v kontextu rituality v současné kultuře. Jak má probíhat obřad rozloučení s blízkým zemřelým, pokud pozůstalí nejsou zakořeněni v křesťanské tradici? Znamená to jejich neupřímnost, neschopnost prožít a vyjádřit ztrátu a zármutek v rituálu? Autorka konstatuje, že pokračující modernizace přináší alternativní způsoby pohřbů, „jež můžeme vnímat někdy až jako hodně alternativní. Nemají s kolektivním rozloučením a podílením se na přípravě pohřbu nic společného. Spíše z nich můžeme

pocítovat okázalost, „sci-fi fantazii“ a určitou prestiž lidí, kteří volí některý z těchto způsobů pohřbívání“ (např. tzv. ekologické pohřby a lesní hřbitovy).

Zcela je opomenut fenomén, kdy volí formu církevního pohřbu lidé, kteří nejsou praktikující věřící či jsou dokonce nepokřtění.

Tento předpojatý pohled negativně ovlivňuje, dle názoru oponentky, také dotazníkové šetření. Nehledě na to, že počet respondentů je příliš malý na to, aby z něj mohla diplomantka vyvodit obecné závěry, je těžko pochopitelné rozdělení respondentů (dětí) dle jejich víry. Tedy spíše fakt, že toto rozlišení je bráno jako hlavní kritérium (vedle věku a pohlaví) pro hodnocení odpovědí. Je skutečně religiozita zásadní pro zodpovězení otázky, zda děti mají či nemají být přítomny na pohřbu?

Ve třech kategoriích dle věku jsou dotázány vždy dvě nebo tři děti a zásadním rozdílem je, zda z jsou „věřící“ tedy z rodiny praktikujících katolíků či ze „sekulárního prostředí“ tedy „nevěřící“. Toto rozdělování nálepek ovšem naráží při rozhovorech na problémy, protože děti, které, jak autorka uvádí, zastupují „sekulární pohled“ váhají samy sebe označit za „nevěřící“. Jejich odpovědi jsou ovšem takto vyhodnocovány. Ačkoli se děti, bez ohledu na to, do jaké kategorie byly zařazeny, vyjadřují převážně shodně ve smyslu, že smrt je důležité téma, o kterém by se mělo více mluvit doma i ve škole a účast na pohřbu je prospěšná a důležitá i pro děti – diplomantka se soustředí na religiozitu více než na jejich osobní zkušenost se ztrátou blízkého. Věřící dívka M18 odpovídá v souladu s naukou církve, kterou zná z rodiny a výuky náboženství, nicméně nemá vlastní zkušenost úmrtí blízkého člověka. Odpovídá tedy celkem pochopitelně jinak než „nevěřící“ chlapec O18, kterému před nedávnem umřel kamarád. Autorka vyvozuje závěr, že děti z věřících rodin vnímají smrt a pohřbívání vyrovnaněji, s větším morálním a etickým akcentem.

Práce obsahuje také faktické chyby a nesrovnalosti. V oddíle 1.2. (s. 8) s odvoláním na van Gennepa se uvádí, že u pohřebních rituálů převažují rituály pomezí, které jsou nejvíce propracovány, protože zajišťují přechod do světa zemřelých. Van Gennep však v citovaném díle uvádí jako nejvýznamnější rituály přijímací. Může se ze strany autorky jednat o nepozornost, ale také o nepochopení van Gennepovy teorie přechodových rituálů. K jejímu pochopení zřejmě nepřispělo ani přiblížení tématu v publikaci Jany Karlové, Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa, která téma předkládá čtivějším a srozumitelnějším způsobem. Diplomantka cituje toto dílo se značnou dávkou nepochopení obsahu. Karlová píše o předmoderních kulturách, ve kterých se, napříč prostorem a časem, setkáváme s přechodovými rituály, které obsahují podobné prvky, mimo jiné liminální fázi, kdy se člověk ocitá přechodně mimo běžný sociální řád. Karlová vedle toho zmiňuje jinou formu liminality jako fenomén současné společnosti – dlouhodobou liminalitou danou nejistou identitou. Diplomantka z tohoto textu čerpá informaci, že „v kultuře dnešní společnosti, která jde napříč časem i prostorem se můžeme setkat s různými rituály. Součástí jsou také ...rizika, jistá míra nebezpečí a chaosu. Problém nastává, když člověk zůstane mimo sociální řád“ (s. 11). I následující text, který už nebudeme citovat, dává najevo nepochopení nebo velmi povrchní čtení obsahu textu. Tento přístup ale přispívá k celkovému zpracování tématu.

Velmi nepřesné je autorčino tvrzení, že pohřeb dětí neexistoval jako „plný obřad“ až do roku 1972, které čerpá z článku Kotrlého, v jejím podání však nedává smysl, což je způsobeno hlavně pokračováním jejího textu: „Předkoncilní rituál měl poté, kromě pohřebního obřadu pro dospělé také zvláštní obřad pro děti.“ Jednak je zde špatně udáno historické pořadí forem obřadu (předkoncilní opravdu předchází a nikoli následují obřady obnovené liturgie po 2. vatikánském koncilu) a pokud předkoncilní řád rozlišoval pohřeb dětí a dospělých, pak pohřební obřad existoval, reformou však byl přiveden do hodnotnější podoby, více odpovídající situaci.

Teologická
fakulta
Faculty
of Theology

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Za velmi slabou část práce lze považovat oddíl 1.2.3. Teologické aspekty, který však nepojednává o pohřbu, ale o posmrtné existenci člověka. Vynechání tohoto oddílu, který neprokazuje vhléd autorky do tématu by celé práci prospělo.

Pokud mám práci doporučit k obhajobě, pak jedině s hodnocením dobře.

Michaela Vlčková M.